

Stručni članak
UDK 811.112.2'366.543:811.163.42'366.543:81'367.333

Primljen 20. 07. 2004.
Prihvaćen 15. 12. 2004.

PATNJE STAROGA GENITIVA

Marija Lütze-Miculinić

Filozofski fakultet, Zagreb.

Članak ukazuje na razlike u zastupljenosti genitiva u hrvatskom i njemačkom standardnom jeziku. Dok u njemačkome genitiv postupno istiskuju zamjenski oblici, u hrvatskome je i dalje vrlo prisutan. Od svih kosih padeža genitiv u hrvatskome posjeduje najveći spektar značenja. Stoga pri pokušaju prenošenja hrvatskih genitiva u njemački jezik nedvojezični govornici imaju velikih poteškoća. U članku su sistematizirane pogriješke koje se pritom javljaju i navedeni najučestaliji njemački zamjenski oblici za genitiv.

Ključne riječi: genitiv, njemački jezik, hrvatski jezik, genitiv kao atribut, kontrastivna analiza, pogriješke, zamjenski oblici

Dileme stranoga govornika pri uporabi njemačkoga genitiva počinju već s Goetheovim epskim prvijencem – romanom *Patnje mladog Werthera*. U pojedinim izdanjima u naslovu se pojavljuju različiti oblici genitiva osobnog imena glavnog lika: „Werther” i „Werthers”.

Evo nekoliko primjera: U Reclamovu izdanju iz 1982. djelo je izašlo pod naslovom *Die Leiden des jungen Werthers*, dok Kindlerov leksikon iz 1974. u popisu primarne literature navodi *Die Leiden des jungen Werther* (v. str. 622.). Isti izdavač u istom izdanju (na str. 192.) daje prikaz Goetheova djela pod naslovom *Die Leiden des jungen Werthers*. Radi se o tome da je sam Goethe već 1787. godine, u drugom, revidiranom izdanju svojeg romana uklonio genitivni nastavak -s zajedno s ostalim pomodnim stilemima epohe Sturm und Drang. („... eine zweite, überarbeitete Fassung, in der stilistische Modeerscheinungen der Sturm-und-Drang-Epoche /etwa die starke Flexion des Eigennamens im Titel/ getilgt sind, veröffentlichte Goethe 1787.” v. Kindler, str. 192.). Ovo objašnjenje potvrđuje i priručnik za današnje jezične nedoumice govornika njemačkog jezika *Richtiges und gutes Deutsch*, u kojem se kao originalan naslov Goetheova epistolarnog romana iz 1774. navodi *Die Leiden des jungen Werthers*, s napomenom da se u kasnijim izdanjima, nakon 1824., genitivni nastavak -s izgubio (str. 758-759).

Kad bi se dileme oko genitiva mogle svesti na deklinaciju jednog imena, i izvornim i stranim govornicima njemačkoga bilo bi lako. No, genitiv očito, barem u posljednjih 200-300 godina, izvornim govornicima stvara poteškoće. To dokazuje i Dudenov mini priručnik u obliku kviza s popisom najučestalijih jezičnih pitanja koja postavljaju izvorni govornici, a u kojem se 11% primjera (6 od 53) odnosi na genitiv.

Evo tih primjera, s rješenjima koja su ponudili izvorni govornici te popratnim objašnjenjima:

1. Wegen diesem Kamuffel haben wir den Zug verpasst.
Ovdje je imenica „Kamuffel” u dativu, što je pogrešno, jer prijedlog „wegen” zahtijeva genitiv.
Ispravno: Wegen dieses Kamuffels haben wir den Zug verpasst.
2. Gemäß Ihres Wunsches ...
Još jedan primjer nepoznavanja rekcije prijedloga:
„gemäß” zahtijeva dativ i u pravilu je postponiran, tj. stoji iza imenice.
Ispravno: Ihrem Wunsch gemäß...
3. Was halten Sie denn von Susi’s Nagelstudio?
Što je u engleskom ispravno, ne mora biti u njemačkom. Apostrof u njemačkome označava izostavljen fonem. Budući da se ovdje ništa ne izostavlja, dovoljno je dodati nastavak -s:
Ispravno: Was halten Sie denn von Susis Nagelstudio?
4. Leben wie Rothschild sein Hund.
Izvorni govornici nerijetko će ovu poznatu uzrečicu formulirati s osobnim imenom „Rothschild” u dativu, ponekad čak i s članom „Leben wie dem Rothschild sein Hund.” Međutim, predmetnuto vlastito ime moralo bi stajati u genitivu, i to bez člana jer se radi o osobnom imenu, a posvojna zamjenica tada je suvišna.
Ispravno: Leben wie Rothschilds Hund.
5. Trotz Gipsverband zum Faschingsball? ili
Trotz Gipsverbands zum Faschingsball?
Izvorni govornici kolebali su se između ova dva rješenja. Zanimljivo je da je u suvremenom njemačkom jeziku i jedno i drugo rješenje ispravno. Prijedlog „trotz” danas obično traži genitiv ako uz dotičnu imenicu stoji član ili atribut. Dativ se rabi pretežno u južnim dijelovima Njemačke, u Austriji i Švicarskoj. No slobodni odabir između genitiva i dativa moguć je kad imenica (ovdje „Gipsverband”) stoji bez člana. Prijedlog „trotz” jedan je od onih prijedloga koji sve češće stoje bez člana, što je i ovdje slučaj. Stoga su oba oblika prihvatljiva: „Gipsverband” (dativ) kao i „Gipsverbands” (genitiv).
6. Die Geschichte zweier Liebenden mit glücklichem Ausgang ... ili
Die Geschichte zweier Liebender mit glücklichem Ausgang ...
Nominalizirani particip prezenta „der Liebende” izvorni govornici većinom dekliniraju prema tzv. „slaboj deklinaciji”, s nastavkom -n, jer imenici prethodi glavni broj „zwei” koji fungira kao određeni član te zahtijeva „slabu deklinaciju”, što je u skladu s današnjom morfološkom normom. (v. Helbig/Buscha, str. 276., pod 3.1.1.4.(2)).
Die Geschichte zweier Liebender mit glücklichem Ausgang ... - Genitivni nastavak -r pripada tzv. „jakoj deklinaciji” prema zastarjelom pravilu za deklinaciju poimeničenih

participa iza glavnih brojeva, on se također još uvijek smatra ispravnom.

Zanimalo nas je imaju li studenti germanistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu iste poteškoće s genitivom kao izvorni govornici. Pretpostavili smo da jednostavna opredijeljenost za jednu od dviju mogućnosti (npr. odabir a/ ili b/ rješenja) neće dovesti do traženih rezultata. Zato smo njemačke rečenice preveli na hrvatski pokušavajući izbjeći velike otklone u vokabularu te smo dvojbene pojmove u zagradi naveli na njemačkome. Željeli smo studente usredotočiti na morfo-sintaktičku problematiku. Zadatak smo formulirali ovako:

Übersetzen Sie folgende Sätze ins Deutsche! Verwenden Sie dabei die in Klammern angegebenen Wörter!

1. Zbog toga glupana zakasnili smo na vlak. (dieses Kamuffel)
2. U skladu s Vašom željom, mi smo ... (Gemäß ...)
3. Što mislite o Suzinu studiju za nokte? (Susi - Nagelstudio)
4. Živjeti kao Rothschildov pas! (Bitte übersetzen Sie diesen Satz wörtlich ins Deutsche! Es handelt sich um eine Redewendung mit der Bedeutung: luxuriös leben.)
5. Usprkos sadrenom zavoju na krabuljni ples? (Gipsverband - Faschingsball)
6. Priča dvoje zaljubljenih sa sretnim ishodom ... (zwei Liebende - Ausgang)

Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da studenti germanistike na FF-u nemaju iste poteškoće kao izvorni govornici. Pokazalo se da dobro poznaju rekciju prijedloga wegen, trotz i gemäß, ali da za razliku od izvornih govornika znaju imati elementarnih morfoloških poteškoća pri sklonidbi imenica i članova. Zanimljivo je da nijedan student nije ponovio model pogrješke izvornih govornika iz 4. primjera, što znači da im je ovaj kolokvijalizam nepoznat. Čak ni povratnici, koji su živjeli na različitim germanofonim područjima, nisu usvojili ovaj tip pogrješke. Jedina je pogrješka, koju naši studenti dijele s izvornim govornicima, sklonost prema apostrofima, dakle, prisutan je utjecaj engleskoga.

Poteškoće s genitivom u naših studenata su učestale, no one su posve druge naravi. Evo nekih primjera:

- in dem Naomi Kleins Buch (u knjizi Naomi Klein) ispravno: in Naomi Kleins Buch
- in der Einsteins Klasse (u Einsteinovu razredu) ispravno: in Einsteins Klasse
- in dem Gilberts Experiment (u Gilbertovu pokusu) ispravno: in Gilberts Experiment

Ovakvi primjeri iz studentskih domaćih zadaća otkrivaju nepoznavanje uporabe člana u pravilu u kombinaciji s predmetnutim vlastitim imenom u genitivu. Naputak za uklanjanje ove pogrješke studenti će lako naći u gramatici Helbig/Buscha u poglavlju o atributima (v.

str. 503: 12.2.3.(2)). Tamo stoji da vlastito ime s nulnim članom kao genitivni atribut može stajati ispred ili iza imenice na koju se odnosi. Ukoliko je predmetnut, imenica na koju se odnosi gubi član jer genitivni atribut preuzima ulogu člana (također H/B, str. 334, napomena (1) uz 5.4.1.3 te str. 343 pod 5.4.3.3 11.(1)).

Razmjerno je jednostavno ispraviti ovakve pogriješke jer se zapravo radi o nepoznavanju uporabe člana, dok je sam genitiv morfološki ispravno upotrijebljen. Veće pogriješke pojavit će se pri pokušaju prevođenja kompleksnijih sintagmi. Prevođenje spominjemo iz dva razloga: s jedne strane zato što velik broj studenata automatski doslovno prevodi paradigme iz materinskoga hrvatskog jezika na njemački, možemo reći nesvjesno, a s druge strane, zato što je prevođenje itekako važan svjestan oblik rada, tj. posao brojnih jezičara. Budući da se umijeće prevođenja uči i vježba tijekom studija, mora se kontrastivno raditi na osvješćivanju pojedinih problema.

Ozbiljne poteškoće pritom počinju u slučaju nepostojanja odgovarajuće paradigme u stranom jeziku. U području deklinacija raskorak između hrvatskoga i njemačkoga prilično je izražen. Njemački jezik poznaje samo 4 padeža, za razliku od hrvatskih 7. Od tih četiriju padeža upravo genitiv najjasnije pokazuje naznake izumiranja. No, optimističnije gledano, genitiv se obogaćuje jer ga zamjenjuju analitički oblici, koji preciznije izražavaju semantičke specifičnosti. (v. Sommerfeldt 1988., str 194, prema Bordin/Rei, str. 21, pod 4.0.). U Metzlerovu jezičnom leksikonu također se ističe zastarijevanje uporabe genitiva u određenim funkcijama (kao objekt, priložna oznaka, predikativ te u nekim prijedložnim konstrukcijama), ali istovremeno i sve učestalija uporaba atributnoga genitiva te genitivnih složenica kao zamjenskih oblika za atributni genitiv (v. Metzler, str. 239). Bußmann u Leksikonu znanosti o jeziku nestanak genitiva objašnjava kao pojavu koja je zahvatila većinu indoeuropskih jezika, a u njemačkome ističe sve veću učestalost konkurentnih konstrukcija („...während er /der Genitiv, op.prev./ im Frz. und Ital. völlig abgebaut wurde, werden im Dt. in allen Funktionen zunehmend konkurrierende Konstruktionen verwendet, vgl. seine Verwendung als Objekt /sich einer Sache erinnern - sich an eine Sache erinnern/, Atribut /die Uhr meiner Schwester - die Uhr von meiner Schwester/, Adverbial /des Nachts - in der Nacht/“) (v. Bußmann, str. 246).

Uporaba konkurentnih oblika u govornom jeziku toliko je raširena da često prekoračuje granice gramatičnosti. Nije, dakle, čudno da su stilistu Ludwigu Reinersu izmamili poklič: „Rettet den Genitiv!“ (Spasite genitiv!, v. Reiners str. 35). Reiners se okomio na pogriješke tipa „dem Rothschild sein Hund“ (njegov primjer glasi: „das Haus von meinem Vater“ i „meinem Vater sein Haus“) ili čak semantički neprecizne sintagme tipa „Als die Herren von dem Hause kamen“, što se može interpretirati kao „Als die Herren des Hauses kamen“ ili „die Herren kamen von dem Hause her“. Genitivom se u njemačkome ispravno koriste pretežito obrazovani govornici te je pravilna uporaba genitiva, sociolingvistički gledano, prepoznatljivo obilježje kultiviranih govornika.

Oko funkcija genitiva u suvremenome standardnome njemačkom jeziku gramatičari se slažu. Najdetajnije ih specificira H/B *Deutsche Grammatik* (str. 265 f.). Genitiv može biti:

(1) objekt uz glagol

- (2) objekt uz predikativ
- (3) predikativ
- (4) priložna oznaka
- (5) atribut
- (6) apozicija

Valja istaknuti autorovu napomenu o učestalosti primjene ovih funkcija. H/B kaže da je genitiv kao objekt (1) i (2) u njemačkome jeziku ograničen. Njegova pojava kao objekta uz pridjevski predikativ (2) ograničena je na mali broj pridjeva, a kao predikativ (3) i priložna oznaka (4), na mali broj fraza. (v. H/B, str. 266., 2.4.3.4). Wahrig potvrđuje ovu izjavu te čak specificira da su mnogi glagoli s genitivom već zastarjeli, odnosno više nisu u uporabi. (W. 526., pod 526.2) Najveću primjenu genitiv ima kao atribut (5), dakle ne kao samostalan dio rečenice, već kao sastavnica samostalnoga dijela rečenice. (v. H/B ibid.).

U hrvatskome jeziku genitiv ima posve drukčiju sudbinu. Ne samo što ne pokazuje tendenciju izumiranja, već je po svoj prilici najpraktičniji od svih kosih padeža. Autori GHKJ-a predstavljaju ga kao padež „koji ima najširi opseg značenja” (GHKJ, str. 211, §638). Oni ističu da se većina prijedloga slaže s genitivom (GHKJ, ibid.).

Hrvatski jezik rabi genitiv u svim funkcijama koje spominje njemačka gramatika, a uz njih još i tzv. slavenski genitiv (v. GHKJ, str. 366, §1114). U njemačkome jeziku on ne postoji, tj. nije moguće zamijeniti objekt u akuzativu objektom u genitivu kad se radnja prijelaznoga glagola niječe. Studenti koji nisu svjesni ove razlike, upast će u zamku doslovnoga prevođenja. Evo primjera iz sastavka jednoga studenta drugog semestra germanistike na Filozofskom fakultetu koji ilustrira preslikavanje slavenskoga genitiva u njemački:

Es gibt keiner Privatsender. (genitiv)
umjesto: Es gibt keine Privatsender. (akuzativ)

Da bi se uočilo koliko su u hrvatskome jeziku snažno zastupljeni genitivni atributi i apozicije, dovoljno je baciti pogled na naslovnice novina. Kao primjer neka posluži (doista nasumce odabran) Nedjeljni Vjesnik od 16. svibnja 2004.:

„Povratak **zelenih**”

„Hormoni **štitnjače** vladaju organizmom”

„Treba znati prepoznati dragocjenost **sadašnjeg trenutka**”

„Preterano uzimanje **lijekova**: Doza **lijeka** koja je za mladu i zdravu osobu normalna, kod **starijih** može biti fatalna”

„Hajduk prvak **Hrvatske**”

„Vijenci **hrvatske vlade** kod **Spomenika** žrtvama **Bleiburga** i **Križnih puteva**”

„Nakon **pljačke poslovnice** „**Imex banke**” u Zagrebu”

„Austrijanci poludjeli za hrvatskom zbirkom **Fischera von Erlacha**”

Predsjednik **Republike** o najavama **predsjednika Sabora** i **ministrice pravosuđa**: „Mesić: Treba proširiti ovlasti **Uskoka**”

Vesna Škare Ožbolt, ministrica **pravosuđa**: „Slučaj Bago-Granić namješten je da bi razorio dio **sudskog autoriteta** i podcijenio policijski dio **posla**”

Jelko Kacin, predsjednik **vanjskopolitičkog odbora slovenskog Državnog zbora**:

„Hrvatska nema **boljeg susjeda od Slovenije**”

„Povijest **MG-a**: MG-ova abeceda može početi”

„Trendovi: šarm **košulje** - Elegancija bez **pretjerivanja**”

Na prvoj stranici možemo pročitati 20 naslova, od kojih 13 sadrži barem jedan genitivni oblik. U njemačkim novinama ovakva bi koncentracija genitiva bila nezamisliva. Iako je zajednička odlika hrvatskog i njemačkog jezika da je genitiv najzastupljeniji u atributnoj i apozicijskoj funkciji, njemački bi govornici radije posegnuli za drugim rješenjima, pogotovo u slučaju blizine dvaju atributa. Razumljivo je da studentima prevođenje u hrvatskome tako omiljenoga genitiva u škrti njemački genitivni kalup predstavlja veliku poteškoću, sve dok ne svladaju odgovarajuće zamjenske paradigme.

Pokušali smo sastaviti zadatke koji bi ih senzibilizirali za ovaj problem. U tu svrhu odabrali smo sklopove iz različitih izvora (novine, knjige, titule, znanstveni članci). Na temelju dosadašnjih primjera iz studentskih zadaća uočili smo da su im najteži zadatci s predmetnutim genitivnim atributom, pogotovo ako se radi o proširenom atributu. Stoga se u prvome zadatku provjerava snalažljivost u preponiranim i postponiranim atributima. U drugom zadatku pokušali smo naći potvrdu za pretpostavku o automatskom preslikavanju hrvatskoga genitiva u njemački kao i za poteškoće pri deklinaciji vlastitih imena, kratica, većeg broja atributa koji se odnose na istu imenicu te nizova apozicija. Ispitano je 47 studenata.

Übung 1

Übersetzen Sie folgende Syntagmen ins Deutsche mit dem unterstrichenen Teil als a) vorangestelltem Attribut, b) nachgestelltem Attribut! Verwenden Sie dabei die in Klammern angegebenen Wörter!

1. magična moć crne tekućine (Flüssigkeit, f.)

a)

b)

2. Cezarovo osvajanje Galiје (Cäsar; Eroberung, f.; Gallien, n.)

a)

b)

3. prvi govor predsjednika HDZ-a Ive Sanadera (Vorsitzend..., m.)

a)

b)

4. današnja izjava gospodina doktora Brandta (heutig; Aussage, f.)

a)

b)

Übung 2

Übersetzen Sie folgende Syntagmen nach Ihrem eigenen Sprachgefühl! Verwenden Sie dabei die in Klammern angegebenen Wörter!

1. jedan od najzanimljivijih BMW-ovih modela (Modell, n.)
2. srodnik najstarije poznate mačke - kućnog ljubimca starog 9500 godina (Verwandt., m.)
3. dobra doza Njemačke (Dosis, f.)
4. velik dio ujedinjene Njemačke (wiedervereinigt)
5. nedostatak muškaraca u njemačkim razredima (Mangel, m.)
6. glumac zavidne tehničke perfekcije i karizme (beneidenswert, Charisma, n.)
7. riječi Božidara Kalmete, ministra mora, turizma, prometa i razvitka RH (Entwicklung, f.)
8. iz vremena Titove smrti
9. Vlada i Quaestus dijelovi su novog modela partnerstva javnog i privatnog sektora (Sektor, m.)
10. U već spomenutom tekstu I. Scherzera nalazi se pregled glavnih motiva svih trideset spjevova Kavanjinova djela. (erwähnt; Überblick, m.; Motiv, n.; Gesang, m. -s/ä-e)

Sada ćemo redom analizirati navedene primjere kako bismo ustanovili koje su poteškoće imali naši studenti.

1.1. magična moć crne tekućine

Ispravan prijevod glasio bi:

- a) der schwarzen Flüssigkeit magische Macht
- b) die magische Macht der schwarzen Flüssigkeit

Od 47 studenata posvojni je genitiv na njemački ispravno prevelo 26 studenata, 14 nije znalo predmetnuti atribut. Najčešća pogriješka bila je: *Schwarzer Flüssigkeit magische Macht. Ni a) ni b) zadatak nije znalo ispravno riješiti 7 studenata, što znači da se 7 od 47 studenata nije uopće snašlo u ovom zadatku.

U zadatku 1.1. grješke proizlaze iz nepoznavanja uporabe određenog člana ispred atributa (član + atribut + imenica). Objašnjenje se može naći u poglavlju o uporabi određenog člana (v. H/B 334 pod 5.4.1.3.2). Imenična zagrada ne mijenja se ako sklop stoji ispred imenice, jedino će ta imenica izgubiti određeni član jer ga nadomješta predmetnuti genitivni atribut (v. H/B 343 pod 5.4.3.3.11.(1)).

Dakle, u prvom zadatku poteškoće proizlaze iz nepoznavanja uporabe člana u imeničnoj zagradi.

1.2. Cezarovo osvajanje Galije

valjalo bi prevesti kao:

- a) Cäsars Eroberung Galliens ili Cäsars Eroberung von Gallien
- b) die Eroberung Galliens durch Cäsar

Blizina dvaju različitih genitivnih atributa zbunila je mnoge studente: 10 studenata našlo je dva ispravna rješenja, 23 samo jedno, a 14 nijedno. Posvojni pridjev „Cezarovo” ispravno se prevodi genitivom, uslijed čega se u njemačkom susreću dva različita atributa: genitivus

subiectivus i genitivus obiectivus. Sintagma se može parafrazirati rečenicom u aktivu: „Cäsar eroberte Gallien” ili u pasivu: „Gallien wurde von Cäsar erobert”.

U skladu s tim moguća su dva rješenja: a) i b).

a) Ako „Cäsar” ostane ispred glagolske imenice „Eroberung”, „Cäsar” i „Gallien” mogu stajati u genitivu, rečenica je jasna jer je agens na prvome mjestu.

b) Ali, ako se „Gallien” stavi ispred glagolske imenice „Eroberung”, potrebno je iskaz promotriti dubinski, tj. prepoznati pasiv: „Gallien wurde durch/von Cäsar erobert.” Iz toga se može ispravno izvesti: „die Eroberung Galliens durch Cäsar”, ali ne i „die Eroberung Galliens von Cäsar”, jer taj iskaz zbunjuje, prijedložni atribut „von Cäsar” mogao bi dovesti do zaključka da je „Gallien” agens, a ne patiens.

Budući da su neki studenti pokušali oba genitivna atributa smjestiti bilo ispred, bilo iza imenice, moramo razmotriti i tu treću mogućnost. Ona u njemačkome ne postoji.

*Cäsars Galliens Eroberung je neispravno rješenje, osim ako se načini složenica Cäsars Gallieneroberung, koja, međutim, zvuči kao nategnuti konstrukt.

*die Eroberung Cäsars Galliens također je neispravno rješenje jer se genitivni atribut uvijek odnosi na najbližu riječ koja mu prethodi. (v. W. 573, 573.1)

1.3. prvi govor predsjednika HDZ-a Ive Sanadera

Ispravni su prijevodi:

a) (*des HDZ-Vorsitzenden Ivo Sanader/s erste Rede

b) die erste Rede des HDZ-Vorsitzenden Ivo Sanader

U ovom se primjeru snašlo svega 16 studenata jer se radi o atipičnom zadatku. Valja naglasiti da je predmetnuti složeni atribut stilistički rogobatan jer je predugačak, ali budući da je izvediv i katkad u uporabi, razmotrit ćemo na koji način. Da bi se došlo do ispravnog rješenja, dovoljno je genitivni atribut iz rješenja b) premjestiti ispred imenice na koju se odnosi i ukloniti određeni član te imenice jer ga nadomješta genitivni atribut: „des HDZ-Vorsitzenden Ivo Sanader erste Rede” (v. H/B str. 503). Mnogi studenti su prezimenu pridodali genitivni nastavak -s, što je također ispravno. Radi se o otklonu od pravila da u sklopu član + imenica koja označuje zvanje + vlastito ime kao apozicija, samo temeljna imenica dobiva padežni nastavak, dok apozicija ostaje bez nastavka (v. W. 583, 583.1). Ovdje je nastavak opravdan jer je cijeli sklop tako dugačak da su i izvorni govornici imali potrebu objasniti ga redundantnim nastavkom.

1.4. današnja izjava gospodina doktora Brandta

Ispravno bi bilo:

a) Herrn Doktor Brandts heutige Aussage

b) die heutige Aussage Herrn Doktor Brandts ili

die heutige Aussage des Herrn Doktor Brandt ili

die heutige Aussage des Herrn Doktors Brandt ili

die heutige Aussage von Herrn Doktor Brandt

Gramatike H/B i W predviđaju mnoga rješenja, no ipak ih studenti većinom nisu našli. Primjer 1.4. je nešto složeniji od primjera 1.3 jer uz deklinaciju osobnog imena i zanimanja/

zvanja uključuje imenicu „Herr”, čija je deklinacija studentima očito nejasna. Samo je 5 studenata došlo do ispravnog rješenja a) i b) varijante, 22 samo do jedne varijante, a 20 se uopće nije snašlo.

2.1. jedan od najzanimljivijih *BMW-ovih modela*

ispravno:

eines der interessantesten BMW-Modelle / eines der interessantesten Modelle von BMW / eines der interessantesten Modelle aus dem Hause BMW / eines der interessantesten Modelle der Firma BMW

U suvremenom njemačkom jeziku prihvatljiv je bilo koji od navedenih prijevoda, a ipak je samo 20 studenata došlo do ispravnoga rješenja.

Problem je bio u tome da je u ovom primjeru valjalo prepoznati promjenu funkcije neodređenoga člana „ein” u supstantivirani glavni broj „eines”, uslijed transformacije koju nameće superlativ:

ein interessantes Modell – eines der interessantesten Modelle

Najmanje poteškoća studenti su imali sa samim genitivnim atributom: 38 studenata prepoznalo je mogućnost tvorbe polusloženice „BMW-Modelle” (makar i s krivim nastavkom za množinu), koja je najuobičajenije rješenje za kratice. Ili su pak parafrazirali prijedloznom atributom „von BMW” (6 studenata), što je također vrlo prihvatljivo rješenje. Samo su troje od 47 studenata proizveli potpuno neprihvatljiva rješenja (eines der interessantesten *Modelle BMW-s ili eines der interessantesten *Modelle des BMW).

Ugodno smo se iznenadili da su naše pretpostavke o nepoznavanju deklinacije kratice bile netočne.

2.2. srodnik najstarije poznate mačke - kućnog ljubimca starog 9500 godina

Ispravno:

der/ein Verwandte/r der ältesten bekannten Katze - eines 9500 Jahre alten Haustiers ili
der/ein Verwandte/r der ältesten bekannten Katze - eines Haustiers, das 9500 Jahre alt ist

S ovom mačkom sprijateljilo se samo 14 studenata. Ostalih 33 pogriješilo je i to na više mjesta. Ponovio se nalaz iz primjera 2.1. - superlativi su bolna točka. Nadalje, uporaba člana u drugom dijelu primjera mnogim studentima nije bila jasna. Većinom su upotrijebili određeni član, ne vodeći računa o tome da se radi o nadređenome pojmu, o klasi u koju se pripadnik uvrštava. Objasniti ćemo to parafrazom:

Die Katze ist ein Haustier.

U skladu s tim, genitivni atribut mora zadržati neodređeni član. (v. H/B 337, pod 5.2.4.4.).

Ovdje se pokazalo da apozicijski nizovi zbunjuju studente.

2.3. dobra doza *Njemačke*

Ispravno:

eine gute Dosis Deutschland

Ovdje „Deutschland” valja shvatiti u prenesenom značenju, kao gradivnu imenicu tipa šećer, kava, ugljen. Ako su ovakve imenice vezane uz imenicu koja izriče mjernu jedinicu ili količinu (Maß- oder Mengenangabe), ne dobivaju padežni nastavak (merkmalloser Kasus). Zato u ovom slučaju „Deutschland” ne dobiva svoj genitivni nastavak -s, ponaša se kao „eine Tasse Kaffee” ili „eine große Portion Eis”. (v. W. str. 566, 566.1.) U njemačkom jeziku to više nije *genitivus partitivus*, nego apozicija. (v. Bordin/Rei, str. 19, pod 3.5)

Drukčije bi bilo da primjer glasi:

Posjetio sam velik dio Njemačke.

Njemačka bi tada bila vlastito ime, zemljopisni pojam, koji se uredno deklinira. Dakle, u tom slučaju valjalo bi reći:

Ich habe einen großen Teil Deutschlands besucht.

Studenti, nažalost, nisu shvatili Njemačku kao lijek. Dobra doza Njemačke svakako bi bila poželjna za ovako suptilne zadatke jer je 38 studenata pogriješilo u ovom primjeru. Bilo je samo 9 točnih rješenja.

2.4. velik dio *ujedinjene Njemačke*

Ispravno:

ein großer Teil des wiedervereinigten Deutschland/s

Zemljopisni pojam „Deutschland” ovdje je proširen participnim atributom „wiedervereinigt”, što nameće uporabu člana. Genitiv ovakvih imenica danas se pretežito rabi bez nastavka -s, ali je i oblik s nastavkom -s još uvijek u uporabi. (v. W. 324, 323.1.)

Studenti su uglavnom dobro riješili ovaj zadatak (njih 31), opredijelivši se (22 studenta) za stariju varijantu (s nastavkom -s), dok je 9 studenata odabralo moderniji oblik (bez nastavka -s).

2.5. nedostatak *muškaraca* u njemačkim razredima

Ispravno:

Männermangel in deutschen Klassen ili

der/ein Mangel an Männern in deutschen Klassen

Testirali smo snalažljivost studenata u tvorbi složenica, kao i u prepoznavanju različite rekcije njemačkih i hrvatskih imenica. Čak je 36 studenata došlo do ispravnog rješenja. U 9 netočnih odgovora, 8 studenata se barem odlučilo za imenicu u prijedložnom padežu s prijedlogom „an”, ali nisu znali da se „an” tada slaže s dativom. Jedan jedini student nije otkrio ni približno točno rješenje.

Dakle, u ovome zadatku rezultati su bili vrlo dobri.

2.6. *glumac zavidne tehničke perfekcije i karizme*

Ispravno:

ein Schauspieler mit beneidenswerter technischer Perfektion und Charisma ili

ein charismatischer Schauspieler (von) beneidenswerter technischer Perfektion ili

ein Schauspieler, der eine beneidenswerte technische Perfektion und Charisma besitzt

Genitivus qualitatis u ovome primjeru utoliko je problematičan što je udvostručen

(„zavidne tehničke perfekcije” i „karizme”), a odgovarajuće imenice u njemačkome ne mogu stajati u genitivu, već zahtijevaju različite prijedložne objekte. U tome se snašlo vrlo malo studenata: bilo je 7 pozitivnih i 40 negativnih rješenja.

Kao i u nekim prethodnim primjerima, i ovdje je došlo do izražaja nesnalženje u uporabi članova. U prvoj imeničkoj zagradi - „von beneidenswerter technischer Perfektion” - valja upotrijebiti nulti član jer se radi o prijedložnom atributu što stoji iza imenice na koju se odnosi („ein Schauspieler”) i može se zamijeniti prijedložnom grupom s „mit” (v. H/B, str. 342, 5.4.3.3.6). Druga imenica, „Charisma”, stoji s nultim članom jer je apstraktna te označuje osobinu. (v. H/B, str. 340, 5.4.3.2.3)

2.7. riječi *Božidara Kalmete, ministra mora, turizma, prometa i razvitka RH*

Ispravno:

die Worte von Božidar Kalmeta, Minister für Meer, Tourismus, Verkehr und Entwicklung der Republik Kroatien ili

die Worte von Božidar Kalmeta, dem kroatischen Minister für Meer, Tourismus, Verkehr und Entwicklung

die Worte Božidar Kalmetas, des kroatischen Ministers für Meer, Tourismus, Verkehr und Entwicklung

Ispitivali smo snalaženje u deklinaciji osobnih imena, geografskih pojmova, titula, i to u apozicijskom nizu. Valjalo je znati da se u nizu od nekoliko osobnih imena deklinira samo zadnje (v. H/B, str. 222, 2.3.1.3(4)). Također je trebalo znati da je ekvivalent za RH u njemačkome „die Republik Kroatien”, s određenim članom i odgovarajućom deklinacijom. Titula, odnosno, zvanje „minister” u njemačkome se ne slaže s genitivom, nego s prijedlogom „für + akuzativ”, ako je riječ o složenom ministarstvu za više sektora. I konačno, postponirane labave apozicije najčešće stoje u neobilježenom padežu (v. H/B, str. 513, 12.3.3.).

Pogrješke studenata bile su raznolike, tako da su rezultati loši: 18 prihvatljivih i 29 neprihvatljivih rješenja.

2.8. iz vremena *Titove smrti*

Ispravno:

aus der Zeit, als Tito starb ili

aus dem Zeitraum unmittelbar vor und nach dem Tode Titos

aus den achtziger Jahren, die durch den Tod Titos gekennzeichnet waren

(*)aus der Zeit/den Zeiten von Titos Tod i aus der Zeit um Titos Tod (korektno, ali iskonstruirano)

Poteškoća se sastoji u tome što se u ovom komprimiranom sklopu prekrivaju dvije vremenske dimenzije: razdoblje i trenutak. U njemačkome se one ne mogu zgusnuti. Studenti toga nisu bili svjesni, već su preslikavali hrvatski model:

*aus der Zeit Titos Todes

Prihvatljiva rješenja ponudio je 21 student, dok je 26 rješenja bilo potpuno neprihvatljivo.

2.9. Vlada i *Quaestus* dijelovi su novog modela *partnerstva javnog i privatnog sektora*

Ispravno:

Die Regierung und Quaestus sind Teile eines neuen Partnerschaftsmodells im öffentlichen und privaten Sektor. ili,

Die Regierung und Quaestus sind Teile eines neuen Modells der Partnerschaft zwischen dem öffentlichen und dem privaten Sektor.

Die Regierung und Quaestus sind Teile eines neuen Modells der Partnerschaft im öffentlichen und privaten Sektor.

Testirali smo tri genitivna sklopa u hipotaksi: *genitivus partitivus* „novog modela”, *genitivus explicativus* „partnerstva” i *genitivus explicativus* „javnog i privatnog sektora”. Već smo spomenuli da njemački ne voli hipotaksu genitivnih atributa. Stoga je i ovdje bilo potrebno (parafrazom) proniknuti u smisao svakog segmenta te ga zatim prikladno preformulirati.

Studenti su djelomično shvatili zamku te su (21 student) načinili složenicu „Partnerschaftsmodell”, ali im to nije pomoglo u daljnjem rješavanju problema: u potpunosti je 11 studenata zadatak riješilo dobro, a 36 nije.

2.10. U već spomenutom tekstu I. Scherzera nalazi se pregled *glavnih motiva svih trideset spjevova Kavanjinova djela*.

Ispravno:

Im bereits erwähnten Text von I. Scherzer sind in einem Überblick die Hauptmotive aller dreißig Gesänge aus dem Werk von Kavanjin aufgeführt.

Im oben genannten Text von I. Scherzer befindet sich ein Überblick über die Hauptmotive aller dreißig Gesänge aus dem Werk von Kavanjin.

Im bereits erwähnten Text von I. Scherzer findet man die Hauptmotive aller dreißig Gesänge aus Kavanjins Werk im Überblick.

Im bereits erwähnten Text von I. Scherzer werden die Hauptmotive aller dreißig Gesänge aus Kavanjins Werk in einem Überblick aufgeführt.

Što je genitivni sklop kompleksniji, to su rezultati prijevoda slabiji. Od 47 studenata niti jedan nije došao do potpuno prihvatljivog rješenja.

Ovdje se, kao i u prethodnome primjeru, radi o hipotaksi genitivnih atributa: *genitivus subiectivus* „I. Scherzera” (prema H/B klasifikaciji *auctoris*), *genitivus explicativus* „glavnih motiva”, *genitivus possessivus* „svih trideset spjevova”, *genitivus possessivus* „Kavanjinova djela”. Dodatno, važno je odabrati adekvatne članove, deklinirati broj i ispravno prenijeti posvojni pridjev „Kavanjinova”. Rezultati su zabrinjavajući utoliko više što nekolicina studenata nije znala izvesti nominativ osobnoga imena iz posvojnoga pridjeva „Kavanjinova” pa su se našla rješenja tipa *”von Kavanjinov”.

Analizom rezultata testa došli smo do sljedećih zaključaka:

1. studenti rado automatski prevode genitiv genitivom;

2. nemaju razvijen automatizam za parafraziranje genitivnih atributa (osim iznimno za tvorbu složenica);
3. ne poznaju dobro deklinacije vlastitih imena, posebno u kombinaciji s imenicama koje označuju zvanja, zanimanja i oslovljavanje;
4. teško se snalaze u kombinacijama različitih tipova genitiva (npr. g. *subiectivus* + g. *obiectivus*);
5. što je broj apozicija veći, to se studenti lakše zbune;
6. predmetnuti genitivni atribut posebna je poteškoća koja uključuje sve gore navedeno;
7. nije se potvrdila naša pretpostavka o nepoznavanju deklinacije kratica;
8. dodatno se pokazalo da nesnalaženje u genitivima vuče korijene iz nepoznavanja uporabe člana.

Budući da želimo doći do praktičnih zaključaka, korisnih za naše studente, pokušat ćemo nabrojiti konkurentne oblike za genitivne attribute u suvremenom njemačkom jeziku. Polazeći od uobičajene podjele genitivnih atributa prema njihovim značenjima, navest ćemo reprezentativne parove, u kojima je s lijeve strane naveden genitivni atribut, a s desne njegov ekvivalent. Valja naglasiti da su i lijevu i desnu stranu provjerili izvorni govornici njemačkoga i da su u većini slučajeva obje strane smatrali jednako prihvatljivima, s napomenom da im lijeva strana zvuči književnije, a desna svakodnevnije. Neprihvatljivi i poluprihvatljivi oblici označeni su zvezdicom.

1. *genitivus subiectivus*:

ein Gedicht Hölderlins
Cäsars Eroberung Galliens
die Stimmung der Gäste

ein Gedicht von Hölderlin
Galliens Eroberung durch Cäsar
die Stimmung unter den Gästen

2. *genitivus obiectivus* (poimeničenih prijelaznih glagola!, neprijelazni traže različite prijedložne attribute)

Cäsars Eroberung Galliens
die Gründung einer Firma
die Aufnahme des Gepäcks
*die Würdigung Helgas (arh.)

Cäsars Eroberung von Gallien
die Firmengründung
die Gepäckaufnahme
die Würdigung von Helga

3. *genitivus possessivus*

die Tür eines Hauses
Preussens Friedrich
Ulms Dom

Zürichs Bahnhof

Peters rote Haare
Herrn Schweigers Sohn
Frankfurts Skyline

Die Mutter kämmt die Haare der Tochter. Die Mutter kämmt der Tochter die Haare.
(Pertinenzdativ)

der Anblick des Goldes
der Duft der Veilchen

die Haustür
Friedrich von Preussen
der Dom zu Ulm/der Dom von Ulm/der Ulmer
Dom

der Zürcher Bahnhof/der Bahnhof in Zürich/der
Bahnhof von Zürich

die roten Haare von Peter
der Sohn von Herrn Schweiger
die Skyline von Frankfurt

der Anblick von Gold
der Veilchenduft/der Duft von Veilchen

4. *genitivus partitivus*

eine Flasche kalten Biers
*eine Flasche Biers

eine Gruppe ausländischer Touristen
ein Strauß frischer Blumen

eine Flasche mit kaltem Bier
eine Flasche Bier (apozicija je istisnula stari
genitivni atribut)

eine Gruppe von ausländischen Touristen
ein Strauß mit frischen Blumen

5. *genitivus explicativus/genitivus definitivus*

*die Tendenz des Streikens
die Disziplin der Klasse

die Wissenschaft der Archäologie
die Art des Lesens
die Freude des Wiedersehens
das Amt eines Ministers
die Epoche des Klassizismus

die Tendenz zum Streiken/die Streiktendenz
die Disziplin in der Klasse / die Disziplin, die in der
Klasse herrscht

die Wissenschaft Archäologie
die Lesart
die Freude am Wiedersehen
das Ministeramt
die Epoche Klassizismus/der Klassizismus als
Epoche/die Epoche „Klassizismus“

6. *genitivus qualitatis*

ein Herr mittleren Alters
ein Ring puren Goldes
*ein Ring Goldes
ein Wagen bester Qualität

ein Herr im mittleren Alter
ein Ring aus purem Gold
ein Ring aus Gold, ein Goldring
ein Wagen von bester Qualität/ein Wagen der besten

ein Mensch der Vernunft

Qualität
ein Vernunftsmensch

Prijedložni atributi (s prijedlozima: von, an, in, mit, unter, zu), složenice, apozicije (tijesne i labave ili s adjunkcijom „als“), odnosno rečenice - to su najučestaliji zamjenski oblici za genitivne attribute. Valja još jednom istaknuti da lijeva i desna strana ove sheme nisu istovrijedne. Stilistički su i kontekstualni čimbenici odlučujući pri odabiru unutar navedenih alternativa; genitivni atribut često je bolje rješenje od zamjenskih oblika. Svaki od navedenih parova zahtijevao bi zasebnu raspravu u kojoj bi i izvorni govornici lomili koplja.

Problemi s genitivom ostat će i dalje na snazi, kako izvornim, tako i hrvatskim govornicima njemačkoga jezika. Budući da studenti germanistike raspolažu ograničenom jezičnom kompetencijom, pitanja koja se otvaraju u „prevođenju“ hrvatskih genitiva valja postupno osvješćivati i doista, korak po korak tematizirati, sve dok studenti ne steknu refleks za brzo i samostalno rješavanje svake pojedine zamke. Dakako, ne možemo se zadovoljiti rješenjem kakvo je (doduše, iz posve drugih razloga, ali ipak) ponudio suvremeni pisac Ulrich Plenzdorf, nazvavši svoju adaptaciju Goetheova prvijenca *Die neuen Leiden des jungen W!*

ZAKLJUČAK

Suvremeni njemački i suvremeni hrvatski standardni jezik razvijaju se, glede uporabe genitiva, u različitim smjerovima. Načelno se funkcije podudaraju, osim što hrvatski posjeduje jednu funkciju više - tzv. *slavenski genitiv* - kao genitivni objekt uz prijelazne glagole u niječnome obliku. U oba jezika genitiv je najučestaliji u atributivnoj funkciji. Pa ipak, upravo ovdje dolazi do najvećih razilaženja jer se u suvremenom njemačkom jeziku genitivni atributi rado zamjenjuju različitim ekvivalentima, dok su u hrvatskome jeziku genitivni atributi snažno zastupljeni.

Testirali smo studente germanistike kako bismo ispitali je li pretpostavka o poteškoćama u prevođenju hrvatskoga genitiva na njemački jezik točna, i ona se potvrdila. Na temelju dobivenih rezultata pokušali smo izvući zaključke koji bi mogli biti korisni studentima germanistike.

LITERATURA

- Alsleben, Brigitte (2000). *Nie mehr blamieren - sicher formulieren! Unsere Hitliste sprachlicher Stolpersteine*. Mannheim: Duden.
- Bordin, Christian; Rei, Daniel (2000). Proseminararbeit. *Funktion des Genitivs in diachroner Betrachtung*; Lehrveranstaltung: Proseminar „Einführung in die Germanistische Sprachwissenschaft II: Diachroner Teil“, Sommersemester 2000, Dozent: lic. phil. Guido Seiler, Deutsches Seminar der Universität Zürich, Zürich, 23. 10. 2000.

- Bußmann, Hadumod (2002). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. Alfred Kröner Verlag. Stuttgart.
- DUDEN (1985). *Richtiges und gutes Deutsch*. Mannheim: Duden Verlag.
- Glück, Helmut (Hrsg.) (2000). *Metzler Lexikon Sprache*. Zweite, überarbeitete und erweiterte Auflage. Stuttgart – Weimar. Verlag. J. B. Metzler.
- Helbig/Buscha (2001). *Deutsche Grammatik*. Berlin, München: Langenscheidt.
- Goethe, Johann Wolfgang (1982). *Die Leiden des jungen Werthers*. Reclam, Universal-Bibliothek.
- Kluge, Manfred/Radler, Rudolf (1974). *Hauptwerke der deutschen Literatur*. Edition Kindlers Literatur Lexikon.
- Reiners, Ludwig (1971). *Stilfibel. Der sichere Weg zum guten Deutsch*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- Zavod za jezik, grupa autora (1990). *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb. ŠK.

Zusammenfassung

Der Artikel will darauf hinweisen, dass der Genitiv in der deutschen und der kroatischen Standardsprache unterschiedlich stark und verschiedenartig vertreten ist. Dem Genitivschwund in der deutschen Standardsprache entspricht im Kroatischen keine ähnliche Tendenz. Es verhält sich eher umgekehrt: Der Genitiv besitzt im Kroatischen unter den obliquen Kasus das breiteste Bedeutungsspektrum. Daher bereitet die Übertragung der kroatischen Genitive ins Deutsche Nichtzweisprachigen viele Schwierigkeiten. Im Artikel werden die hierbei auftretenden Fehler systematisiert und die gängigen deutschen Konkurrenzformen für den Genitiv aufgezählt.